

ААРОН ААРОНСОН – ВІДКРИВАЧ ПРЕДКОВОЇ ПШЕНИЦІ

У 2016 р. відзначаються дві знаменні дати, пов'язані з ім'ям відомого ботаніка та агронома Аарона Ааронсона. Перша – дата народження 25 травня 1876 р. Друга – 1906 р., коли ним було відкрито першу дику поліплоїдну пшеницю – полбу *Triticum dicoccoides* (Körn. ex Asch. & Graebn.) Schweinf., що стало одним з ключових етапів у розв'язанні проблеми проходження та еволюції головного хліба землі – пшениці і було високо оцінено М. І. Вавіловим.

Аарон Ааронсон народився у селищі Бакеу в Об'єднаному князівстві Молдавії та Валахії, яке невдовзі після цього стало незалежною державою Румунія. Мати вченого Малка походила з Бердичіва, з України. У 1882 р., коли Ааронові було шість років, батько Ефраїм–Фішель з родиною переселився до Палестини, яка на той час була під владою Османської імперії.

Після закінчення школи Аарон був призначений помічником контролера сільськогосподарських робіт. Навчався у сільськогосподарському інституті у Гриньоні (Франція). Але, не встигнувши закінчити інститут, був направлений до Палестини, щоб зайняти посаду агронома у новому сільськогосподарському кооперативі Метуле. Опинившись у центрі конфлікту між євреями-поселенцями та друзями, він зміг налагодити стосунки між двома общинами, але боротьба з корумпованими представниками влади примусила його насамкінець подати у відставку. Аарон переїздить до Туреччини, де став керуючим земельних володінь під Ізміром. Там він провів успішні експерименти з меліорації та впровадження сільськогосподарських машин, розширення виноградників і розведення чистокровної породи коней.

З 1902 р. Ааронсон у Палестині керував двома плантаціями цитрусових і одночасно вів ботанічні дослідження. У 1906 р. біля селища Рош-Пінна в окрузі Верхня Галілея він виявив невідомий до цього злак – дику полбу *T. dicoccoides*, яку на той час розцінили як «матір усіх пшениць» – прямого предка культурних пшениць, якого давно розшукували. У подальшому було встановлено, що дика полба є прямим родоначальником культурної полби–еммера (*T. dicocum*), твердої (*T. durum* Desf.), польської (*T. polonicum* L.), туранської (*T. turanicum* Jakubz.) та інших тетраплоїдних ($2n=28$) видів пшениці, а опосередковано – і гексаплоїдних ($2n=42$), до яких належать пшениця м'яка (хлібна, *T. aestivum* L.), спельта (*T. spelta* L.) та ін.

Натхненний відкриттям А. Ааронсона, відомий німецький ботанік Отто Варбург увів його в академічні круги Європи. У перші десятиліття ХХ сторіччя Ааронсон брав участь у численних наукових експедиціях у Північній Африці, Східній Європі, на Близькому Сході. На запрошення султана він відвідав Стамбул, де систематизував геологічну та ботанічну колекції. У 1909 году відвідав США на запрошення Міністерства сільського господарства цієї країни. За підтримки американських вчених, у 1912 р. він заснував у Палестині першу дослідну сільськогосподарську станцію в Аттілі. Там він досліджував різні сільськогосподарські культури, зібрав геологічну та ботанічну колекції й багату технічну бібліотеку. Особливу

увагу Ааронсона привернули види і сорти, що зростали у Палестині — оливи, виноград і мигдаль.

Після початку Першої світової війни, у 1915 р., Ааронсона, за розпорядженням турецького намісника, було призначено головним інспектором з боротьби з саранчою у Сирії та Єгипті. Проте, коли до Палестини дійшли вісті про масові вбивства вірмен у Туреччині, Ааронсон взяв активну участь у русі за звільнення Палестини від влади Османської імперії, створивши підпільну організацію «НІП», яка базувалась на дослідній станції в Атліті. 15 травня 1919 р. Аарон Ааронсон загинув в авіакатастрофі над Ла Маншем.

Після смерті Ааронсона, у 1930 р., його робота «Флора Заїорданья» була видана у Женеві. На честь Ааронсона у 1927 р. було названо род айстрових – ааронсонія. Його ім'я було присвоєно сільськогосподарському інституту Єврейського університету, що є складовою відомого у світі дослідницького центру у Реховоті.

Життя і діяльність Аарона Ааронсона були короткими, але його науковий спадок продовжує служити людству.

Р. Л. Богуславський